

PHONG TRÀO VĂN HOÁ PHỤC HƯNG

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Về kiến thức

HS cần hiểu được :

– Giai cấp tư sản đang lên trong khi các giáo lí của nhà thờ Thiên Chúa đã lỗi thời. Họ cần có một hệ tư tưởng riêng trên cơ sở một nền văn hoá phù hợp với đời sống và lợi ích của giai cấp họ.

– Phong trào Văn hoá Phục hưng lên án Giáo hội, tấn công vào trật tự phong kiến, đề cao giá trị con người và tự do cá nhân.

– Phong trào Văn hoá Phục hưng có giá trị nhân văn sâu sắc, tính phản phong mạnh mẽ, song chưa thật triệt để.

2. Về tư tưởng, tình cảm

Giáo dục lòng yêu quê hương, đất nước ; hiểu rõ giá trị của con người, giá trị văn hoá, có ý thức gìn giữ văn hoá của nhân loại và dân tộc.

3. Về kĩ năng

Rèn luyện khả năng phân tích, phê phán, thấy rõ sự lạc hậu của giai cấp phong kiến và Giáo hội, hiểu được nguyên nhân của phong trào Văn hoá Phục hưng.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

– Khái niệm *Văn hoá Phục hưng* : phục hưng tinh thần của nền văn hoá cổ Hi Lạp, Rô-ma và sáng tạo nền văn hoá mới của giai cấp tư sản.

– Những thành tựu và đặc điểm của Văn hoá Phục hưng : phê phán xã hội phong kiến và Giáo hội, đề cao giá trị con người, đòi tự do cá nhân.

– Ý nghĩa sâu sắc của phong trào Văn hoá Phục hưng : đây là cuộc đấu tranh đầu tiên trên mặt trận văn hoá, tư tưởng của giai cấp tư sản chống lại chế độ phong kiến.

2. Về phương pháp

GV có thể lựa chọn phương pháp khác nhau cho phù hợp với các tiểu mục.

(Ví dụ : phân tích hoàn cảnh ra đời, ý nghĩa của phong trào Văn hoá Phục hưng, mô tả những thành tựu của phong trào này...).

– GV nên tìm đọc thêm sách văn học, tìm hiểu một số nhân vật lịch sử, danh nhân văn hoá để giới thiệu cho HS khi có thời gian.

III – THIẾT BỊ, TÀI LIỆU DẠY – HỌC

GV nên sưu tầm một số tranh ảnh về Văn hoá Phục hưng (nhân vật lịch sử và danh nhân văn hoá) cho HS xem, đồng thời tham khảo một số tác phẩm để có thể kể lại cho HS nghe, ví dụ tác phẩm *Đôn Ki-hô-tê*...

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY – HỌC

1. Giới thiệu bài học

Tuỳ theo sự sáng tạo của GV.

2. Tổ chức các hoạt động dạy và học

Mục 1. Hoàn cảnh ra đời của phong trào Văn hoá Phục hưng

– Đến thời hậu kì trung đại, bộ mặt kinh tế của các nước Tây Âu đã thay đổi. Quan hệ sản xuất tư bản chủ nghĩa hình thành từ trong lòng chế độ phong kiến. Sự tiến bộ của khoa học – kĩ thuật giúp con người thoát khỏi tình trạng lạc hậu, nhận thức được bản chất của thế giới. Đây là điều kiện quan trọng dẫn đến sự ra đời của phong trào Văn hoá Phục hưng.

– Giai cấp tư sản lúc đó đại diện cho phương thức sản xuất mới, muốn xoá bỏ chương ngại vật do chế độ phong kiến để lại là tư tưởng lạc hậu của Giáo hội Thiên Chúa, yêu cầu có hệ tư tưởng này thông qua nền văn hoá phù hợp với lối sống và lợi ích giai cấp của họ.

– Cùng với phong trào Cải cách tôn giáo, cuộc đấu tranh của nông dân diễn ra sôi nổi cũng là hậu thuẫn cho giai cấp tư sản chống lại quý tộc phong kiến và tăng lữ.

Do đó, phong trào Văn hoá Phục hưng phát triển nhanh ra khắp châu Âu.

Mục 2. Thành tựu chính của Văn hoá Phục hưng

– Khái niệm Văn hoá Phục hưng : Giai cấp tư sản nhận thấy người Hi Lạp và Rô-ma xưa đã sáng tạo nền văn hoá xán lạn, có nhiều điều phù hợp với mình. Họ muốn khôi phục lại những tinh hoa của nền văn hoá đó, đấu tranh để xây dựng

một cuộc sống văn minh tiến bộ, một nền văn hoá mới. Nền văn hoá mới ra đời của giai cấp tư sản được gọi là Văn hoá Phục hưng.

- Trình bày thành tựu của Văn hoá Phục hưng, GV cần nhấn mạnh thêm mấy ý :
- + Khoa học – kĩ thuật có sự tiến bộ vượt bậc ;
- + Văn học, nghệ thuật phát triển phong phú ;
- + Các tài năng nỏ rộ : Ra-bơ-le, Đê-các-tơ, Lê-ô-na đơ Vanh-xi, Sếch-xpia...
- Nội dung của phong trào Văn hoá Phục hưng :
- + Phê phán xã hội phong kiến và Giáo hội ;
- + Đề cao giá trị con người ;
- + Đòi tự do cá nhân.

Khi trình bày các nội dung trên, GV nên sử dụng các tác phẩm văn học để minh hoạ. Cũng có thể kể chuyện, khắc hoạ lại những gương mặt điển hình, những con người "khổng lồ" xuất hiện trong phong trào Văn hoá Phục hưng.

Mục 3. Ý nghĩa của phong trào Văn hoá Phục hưng

- Đây là cuộc đấu tranh công khai đầu tiên của giai cấp tư sản chống lại thế lực phong kiến đã suy tàn.

- Đánh bại tư tưởng phong kiến lỗi thời.
- Đề cao giá trị tốt đẹp cao quý của con người.

Tuy nhiên, cũng phải phân tích cho HS rõ : Con người ở đây không phải là con người chung chung, mà là con người tư sản. Đó chính là mặt hạn chế của chủ nghĩa nhân văn của phong trào Văn hoá Phục hưng.

Có thể dẫn câu sau đây của Ph. Ăng-ghen trong phần Lời nói đầu của tác phẩm *Biện chứng của tự nhiên* để kết luận : Thời kì Văn hoá Phục hưng là thời kì chuyển biến rất quan trọng trong đời sống tinh thần của nhân loại. "Đó là một cuộc cách mạng tiến bộ vĩ đại nhất mà loài người chưa từng thấy, một thời đại cần đến những con người khổng lồ và đã đẻ ra những con người khổng lồ, khổng lồ về tư tưởng, về nhiệt tình và về tính cách, khổng lồ về tài năng mọi mặt và về sự hiểu biết sâu rộng của họ".

3. Sơ kết bài

- GV điểm lại những nội dung cơ bản của bài học để HS ghi nhớ.
- Phần bài tập, GV động viên HS đọc thêm một số tác phẩm văn học thời kì này.

NGUYÊN NHÂN VÀ HOÀN CẢNH RA ĐỜI CỦA PHONG TRÀO VĂN HOÁ PHỤC HƯNG

Văn hoá Tây Âu dưới thời sơ và trung kì trung đại bị Giáo hội Cơ đốc lũng đoạn. Nhà thờ Cơ đốc giáo đã tuyên truyền cho những tư tưởng duy tâm thần học, phản động, giam hãm tư tưởng con người trong vòng lạc hậu tối tăm. Các hoạt động văn hoá, giáo dục bị trói chặt vào Giáo hội Cơ đốc, nên chỉ có trong nhà thờ, do các tăng lữ phụ trách. Người ta chỉ dạy toàn những môn học mang nội dung phản động, giáo điều, phản khoa học như thần học, triết học kinh viện... Khoa học bị coi là đày tớ của thần học, và cùng với khoa học, các tư tưởng khoa học, duy vật chủ nghĩa bị coi như kẻ thù không đội trời chung và bị thẳng tay tiêu diệt. Trong khi đó, tầng lớp tăng lữ tự trói mình trong chủ nghĩa khổ hạnh, dù là giả dối, còn quý tộc phong kiến thì suốt ngày săn bắn, tiệc tùng, đánh nhau, không tha thiết gì với hoạt động văn hoá, nghệ thuật.

Nhưng nền móng của chế độ phong kiến dần dần bị rạn nứt trước sự phát triển của sản xuất. Thành thị trung đại ra đời và bằng hoạt động kinh tế của mình đã dần tách khỏi nền kinh tế tự nhiên, tự cấp tự túc và tiến tới chi phối được nền kinh tế. Sinh hoạt của thành thị đã khác hẳn trước kia, làm cho hoạt động của văn học, nghệ thuật dần dần phồn thịnh. Thành thị ngày càng phát triển, giai cấp tư sản ra đời, quan hệ tư bản chủ nghĩa thay thế dần dần quan hệ phong kiến. Trong tình hình đó, thế giới quan, hệ tư tưởng cũ của chế độ phong kiến đã trở nên lỗi thời và là trở ngại nặng nề cho sự phát triển của quan hệ tư bản chủ nghĩa. Cuộc đấu tranh để giành quyền thống trị về tư tưởng tất nhiên phải nổ ra giữa giai cấp tư sản và giai cấp phong kiến mà đại diện là tăng lữ.

Cuộc đấu tranh về tư tưởng đã diễn ra trên nhiều mặt, nhiều lĩnh vực khác nhau như văn học, nghệ thuật, khoa học và triết học (bao gồm cả tôn giáo), giáo dục, v.v... Cuộc đấu tranh này diễn ra thành hai phong trào lớn ở thời hậu kì trung đại, đó là phong trào Cải cách tôn giáo và phong trào Văn hoá Phục hưng.

Phong trào Văn hoá Phục hưng diễn ra trong hoàn cảnh lịch sử Tây Âu có nhiều sự kiện quan trọng. Trước hết, đó là thời kì Tây Âu có nhiều phát minh khoa học quan trọng như kĩ thuật ấn loát của Guy-ten-béc, nghề nấu thép, nghề đúc súng đạn v.v..., thời kì có những phát kiến địa lí lớn đem lại sự giàu có cho châu Âu, mở rộng phạm vi hoạt động và phát triển của khoa học. Đây cũng là thời kì những cải cách tôn giáo diễn ra mãnh liệt – một khía cạnh của cuộc đấu tranh tư tưởng giữa giai cấp tư sản và giai cấp phong kiến, đồng thời diễn ra cuộc

đấu tranh sôi nổi của giai cấp nông dân chống lại sự áp bức bóc lột của lãnh chúa phong kiến và tăng lữ, làm hậu thuẫn cho giai cấp tư sản. Cũng trong thời kì này, chủ nghĩa chuyên chế đã thắng lợi ở một số nước tiên tiến nhất ở châu Âu như Anh và Pháp... là chỗ dựa cho giai cấp tư sản, đồng thời chủ nghĩa dân tộc đang dần dần hình thành.

Những sự kiện trên đều có ảnh hưởng qua lại với phong trào Văn hoá Phục hưng.

Phong trào Văn hoá Phục hưng diễn ra đầu tiên ở Ý (I-ta-li-a), vì ở đây từ thế kỉ XIV đã có những thành thị tự do, phát triển như những quốc gia riêng biệt như : Phi-ren-xê, Vơ-ni-dơ, Mi-la-nô... Ở những thành thị này, quan hệ tư bản chủ nghĩa chiếm vị trí thống trị. Sau đó, do cuộc chiến tranh Pháp – Ý, Văn hoá Phục hưng Ý được truyền sang Pháp. Giai cấp tư sản Pháp đã tiếp thu văn hoá Ý và phát triển sáng tạo theo tinh thần dân tộc Pháp, đã tạo ra một nền văn hoá rực rỡ khác ở Tây Âu. Tiếp đó, phong trào Văn hoá Phục hưng được truyền sang các nước ở Tây Âu và Trung Âu như Hà Lan, Anh, Đức, Thụy Sĩ, Tiệp Khắc...

(Theo Lương Ninh, *Lịch sử thế giới trung đại*, T. II,
Giáo trình Đại học, NXB Giáo dục, H., 1976)